

УДК 94:[329(477.83/.86):329.7]“192/193”

*Оксана ПАСІЦЬКА***УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ
ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГАЛИЧИНИ:
ВІД ПОЛІТИЧНИХ ВПЛИВІВ ДО СПІВПРАЦІ
(20–30-ті РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

Політика як соціальне явище відображає рівень громадського суспільства, взаємовідносини, настрої та переконання людей. У міжвоєнний період ХХ ст. у політичній палітрі українського населення Галичини можна виділити три основні течії: націонал-демократичну, націоналістичну й комуністичну. Українські політичні партії організовували свою діяльність не лише в політико-ідеологічному, а й економічному, профспілковому, культурно-освітньому, видавничому, благодійному напрямках. Ідеологію, стратегію і тактику політичних партій та об'єднань у Галичині описано в дослідженнях О. Жерноклеєва¹, О. Кондратюк², М. Панчука³, І. Райківського⁴, І. Соляра⁵, а також у мемуарах учасників суспільно-політичного руху й учасників цих подій: З. Книша⁶, В. Макара⁷, М. Стахів⁸, М. Теслюка⁹, А. Чернецького¹⁰. Однак у

¹ *Жерноклеєв О.* Українська соціал-демократія в Галичині: Нарис історії (1899–1918) / О. Жерноклеєв. – Київ: Основні цінності, 2000. – 168 с.

² *Кондратюк О.* Програмні засади та діяльність Української соціалістично-радикальної партії (1926–1939) / О. Кондратюк // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 30: Дослідження з історії України. – Львів, 1995. – С. 74–81.

³ *Панчук М.* “Білі плями” героїчного літопису: Із історії Комуністичної партії Західної України / М. Панчук. – Київ: Політвидав України, 1989. – 131 с.

⁴ *Райківський І.* Українська соціал-демократія в профспілковому русі Галичини міжвоєнного періоду / І. Райківський // Вісник академії праці і соціальних відносин. – 2009. – Вип. 3(50). – С. 74–83.

⁵ *Соляр І.* Українське Національно-Демократичне Об'єднання: перший період діяльності (1925–1928) / І. Соляр. – Львів, 1995. – 70 с.

⁶ *Книш З.* Голос з підпілля. Розповідь Кривоноса / З. Книш. – Торонто: Срібна Сурма, 1965. – 99 с.

⁷ *Макар В.* Спомини та роздуми / В. Макар. – Торонто; Київ, 2001. – Т. 3: Бойові друзі. – 511 с.

⁸ *Стахів М.* Проти хвиль. Історичний розвиток українського соціалістичного руху на західних українських землях / М. Стахів. – Львів: Накладом Соймового Клубу УСРП, 1934. – 136 с.

⁹ *Теслюк М.* У боротьбі за возз'єднання: Сторінки спогадів / М. Теслюк. – Львів: Каменярь, 1988. – 243 с.

¹⁰ *Чернецький А.* Спомини з мого життя / А. Чернецький. – Київ: Основні цінності, 2001. – 168 с.

цих працях фрагментарно порушувалося питання взаємодії українських політичних партій і громадських організацій Галичини 20–30-х років ХХ ст.

Мета статті – проаналізувати функціонування українських політичних партій та організацій Галичини в контексті політичних впливів і співпраці.

У міжвоєнний період у Галичині діяла низка громадсько-культурних, наукових, освітніх, професійних установ та організацій, ініціаторами створення яких була тогочасна інтелігенція. Важливу роль відігравали культурно-освітні організації “Рідна школа”, “Просвіта”, молодіжні товариства “Сокіл”, “Пласт”, “Луг”. Жіночий рух у цей час представляв “Союз українок”, міщанський (робітничий, ремісничий, купецький і промисловий) – професійні об’єднання “Сільський господар”, товариство українських ремісників, промисловців і торговців “Зоря”, Союз українських купців та промисловців, робітниче товариство “Сила”, товариства двірників і домашньої прислуги “Воля”, “Праця”, греко-католицьких робітниць “Будучність” тощо. Кожна політична партія та об’єднання намагалися створити свої громадські організації і вплинути на наявні товариства з метою розширення своєї соціальної бази. Партійні лідери налагоджували контакти з керівниками громадських об’єднань та перебували з ними в тісній співпраці.

У міжвоєнному політикумі Галичини представником національно-державницької ідеології було Українське національно-демократичне об’єднання (УНДО) – найбільша легальна партія Галичини, яка велику увагу приділяла відродженню українських міст, об’єднанню українців. З гаслами об’єднання українців виступив один із лідерів УНДО Кость Левицький: “Ми повинні показатися організаційною єдністю, що Львів нам не чужий, а свій!”¹¹. Обов’язком кожного національно свідомого українця, на думку К. Левицького, був тісний зв’язок із “Просвітою”, “Рідною школою” та професійними організаціями¹². Важливу роль міського населення в суспільстві зазначав член УНДО, директор господарського товариства “Сільський господар” Микола Творидло: “Двигуном та мозком нації є не село, а місто. Без українського міста українське село – це нація без хребта”¹³. У структурі УНДО діяла Народна організація українців Львова, яка об’єднувала міщан-українців, поширювала такі гасла, як “Свій до свого по своє”, “Свій за свого” та сприяла культурно-освітньому, політичному, економічному розвитку українців.

У “Положенні” УНДО зазначено, що українська політика, незважаючи на різноманітні перешкоди, повинна забезпечити всесторонній розвиток українського народу і підготувати його до здобуття свого найвищого ідеалу – власної державності. УНДО співпрацювало з культурно-освітніми, спортивними, господарськими, професійними українськими організаціями¹⁴. Зокрема в “Положенні” акцентовано на тому, що “кожний член партії мусить бути завжди активний і працювати відпо-

¹¹ Діло. – 1937. – 27 серпня.

¹² Діло. – 1937. – 25 вересня.

¹³ Діло. – 1927. – 24 травня.

¹⁴ Центральний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДАЛ України). – Ф. 344 (Українське національно-демократичне об’єднання (УНДО), м. Львів). – Оп. 1. – Стр. 3 (Положення про мету і завдання УНДО. Довідка про організаційний устрій УНДО, б. д.). – Арк. 2.

відно до своїх сил і здібностей у «Просвіті», у кооперативі, у товаристві «Сільський господар», у громадській самоуправі тощо»¹⁵. Неодноразово керівництво УНДО заявляло, що “в установах мусять бути люди політично свідомі і зорганізовані, які дбатимуть про добро установ, а їх працю вестимуть по загальному й одноставному плані та по тій лінії, яку для нього намічує партійна установа”.

Націонал-демократ Степан Баран в одному з листів писав про важливу суспільну роль громадських організацій: “Цілий наш край закинений сіткою найрізноманітніших своїх рідних товариств, установ, кружків, організацій. А все це є ті маленькі, великі, ще більші майстерні де обробляється доля народу й доля кожного українця”¹⁶. Усвідомлюючи національно-патріотичну функцію українських товариств, члени УНДО виступали з гаслом “Організуємося”. Представники об’єднання національно несвідому людину порівнювали з незрячою. Вони вважали за необхідне боротися з національною несвідомістю, співпрацюючи з товариством “Просвіта”. Крім цього, його члени розуміли, що після них прийде нове покоління, яке мусить бути на належному рівні підготовлене та виховане, саме тому підтримували діяльність “Рідної школи”. Зокрема УНДО допомагало цьому товариству у влаштуванні шкільних плєбісцитів щодо використання української мови.

УНДО провадило активну національно-патріотичну діяльність. Як приклад, наприкінці 1930-х років були випадки, коли в Галицькій дільниці Львова особи неукраїнської національності вели агітацію за вписування дітей до неукраїнських шкіл. Керівництво кружка Рідної школи ім. Т. Шевченка зверталось до Народної організації українців Львова з проханням про допомогу і співпрацю, зокрема, щоби вели пропаганду за зачислення дітей до українських шкіл. Кружок Рідної школи ім. Т. Шевченка та Народна організація українців Львова проводили спільні наради, обговорення, а члени Народної організації українців Львова особисто протидіяли неправдивій агітаційній діяльності й контролювали процес зарахування дітей до навчальних закладів¹⁷.

Націонал-демократи обстоювали розвиток національної економіки. Активно виступали ініціаторами створення кооперативних, фінансових осередків. Крім цього, на їхню думку, тогочасне сільське господарство розвивалося занадто повільно, а методи його ведення були застарілими. На переконання членів УНДО, товариство “Сільський господар” вказувало на новітні шляхи розвитку сільського господарства: від теоретичних засад до практичних цілей. Націонал-демократи цінували діяльність наукових, мистецьких організацій, протиалкогольного та протинікотинного товариства “Відродження”, виступали проти “задурманювання населення горілкою та тютюном”¹⁸.

¹⁵ ЦДІАЛ України. – Ф. 344. – Оп. 1. – Спр. 3. – Арк. 3.

¹⁶ Там само. – Спр. 80 (Статті Барана Степана та повідомлення невстановлених авторів про діяльність українських політичних партій і суспільних організацій в Галичині, вміщені в газеті “Національна політика”, 1938–1939). – Арк. 35 зв.

¹⁷ ЦДІАЛ України. – Ф. 344. – Оп. 1. – Спр. 159 а (Листи гуртка ім. Шевченка товариства “Рідна школа” у Львові про допомогу в справі агітації за вписування дітей української національності в українські школи та повідомлення УНДО з цього питання, 1936–1937). – Арк. 3.

¹⁸ Там само. – Спр. 13 (Замітки до організаційних питань партії, 1934–1936). – Арк. 35 зв.

УНДО активно підтримувало діяльність професійних організацій, оскільки в міжвоєнний період у галицьких містах спостерігалася тенденція до збільшення кількості населення через природний приріст, а також шляхом напливу населення з периферії. Це зумовлювало зростання кількості безробітних. З метою запобігання безробіттю з ініціативи діячів УНДО створювалися фахові організації, зокрема товариство двірників і домашньої прислуги “Воля”. Згідно зі статутом, основна мета товариства полягала у взаємодопомозі, охороні професійних й економічних інтересів членів організації та поширення серед них “почуття солідарності”. Його члени займалися питаннями помешкань й оплати найманих працівників; домагалися покращення умов проживання; організовували безкоштовне Бюро посередництва праці; сприяли та надавали юридичну допомогу; були посередниками в суперечках між працедавцями і членами товариства та під час укладання угод щодо умов праці й винагороди за неї; проводили низку культурно-освітніх заходів. У цьому їм активно сприяли та допомагали члени УНДО, зокрема Народна організація українців Львова¹⁹.

Про активну співпрацю УНДО з товариством “Воля” свідчить той факт, що в посвяченні прапора організації брав участь отець-прелат Львівської капітули, член центрального комітету УНДО, посол до польського Сейму Леонтій Куницький²⁰. У посвяченні власної будівлі товариства був задіяний посол польського Сейму, представник УНДО, голова Народної організації українців Львова Степан Біляк²¹.

Крім цього, партія організувала Бюро поради для селян, яке займалося працевлаштуванням українців²². У 1937–1938 рр. Народна організація українців Львова співпрацювала з товариством українських робітників “Сила”, зокрема з Комітетом допомоги українським безробітним, який організовував польову кухню для безробітних і надавав матеріальну допомогу їхнім родинам²³.

УНДО співпрацювала з провідною жіночою організацією “Союз українок”, молодіжною спортивною організацією “Сокіл” у Стрию, Товариством письменників і журналістів ім. Івана Франка та їхніми філіями, Союзом українських купців і промисловців, беручи участь у спільних нарадах, конференціях, концертах, надаючи матеріальну допомогу²⁴. УНДО мала своїх представників у різних установах,

¹⁹ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 110 (Львівське міське староство). – Оп. 1. – Спр. 776 (Товариство українських двірників і домашніх робітниць “Воля”, 1932–1939). – Арк. 56–57.

²⁰ ДАЛО. – Ф. 110. – Оп. 1. – Спр. 776. – Арк. 36–39.

²¹ ЦДІАЛ України. – Ф. 344. – Оп. 1. – Спр. 148 а (Запрошення українських товариств, організацій та установ на з'їзди, наради та інші заходи та привітання і поздоровлення УНДО, 1929–1939). – Арк. 12, 62.

²² Там само. – Спр. 13. – Арк. 38.

²³ Там само. – Спр. 160 (Звернення товариства українських робітників “Сила” у Львові до українського громадянства про надання матеріальної допомоги безробітним та їх родинам, 1936). – Арк. 1–2.

²⁴ Там само. – Спр. 347 (Листи товариства “Відродження” у Львові, філії читальні “Просвіта”, гуртка “Українського педагогічного товариства” в Солотвині і товариства “Сокіл” в Стрию про надання грошової допомоги, 1930). – Арк. 2–4, 8; Спр. 148 а. – Арк. 12, 147.

організаціях та позитивно відгукувалася і допомагала українцям із працевлаштуванням, зменшенням оплати за навчання, наданням фінансової допомоги на лікування.

Помітне місце в українському політикумі Галичини займала Українська соціал-демократична партія (УСДП), яка розгорнула діяльність у трьох напрямках: політичному, профспілковому та культурно-освітньому. Просвітницька діяльність УСДП поєднувала розвиток національної самосвідомості українського населення із пропагандою соціалістичних ідей. Партія виступила проти співпраці з несоціалістичними товариствами. Представники УСДП були задіяні в діяльності Українського педагогічного товариства. Зокрема у 1920–1922 рр. до Головної управи Українського педагогічного товариства входили керівники УСДП А. Чернецький і С. Пашкевич. Неодноразово соціал-демократи виступали за створення українських приватних шкіл та надання їм матеріальної допомоги. Також вони неодноразово заявляли, що навколо “Просвіти” групуються “найсвідоміші українці”. Члени УСДП брали участь у заходах, організованих “Просвітою”, здебільшого в тих регіонах, де важко було створити філії товариства “Воля”²⁵.

Наприкінці 1930-х років УСДП мала визначальний вплив на товариство двірників і домашньої прислуги “Праця” у Дрогобичі, Львові, яку використовувала у своїх цілях. Через товариство “Праця” соціал-демократи захищали права двірників: вели переговори з власниками будинків щодо укладення колективних договорів; порушували питання про умови праці двірників, план робіт дозорців, а ухвалені резолюції надсилали воєводі²⁶.

Структурними одиницями УСДП були робітничі організації: “Воля”, “Робітничі громади”, “Українська бібліотека ім. Івана Франка”. Ці товариства прагнули: “Провести планову та освідмлюючу працю серед українського робітництва, що стало під прапором УСДП, ширити серед них справжню науку поступу та соціалізму й виховувати класово свідомі одиниці”²⁷. Діяльність товариств вела до розширення соціальної бази УСДП. У різних святкуваннях та урочистостях брали участь відомі соціал-демократи. Серед членів товариства були популярними дискусійні зібрання і читання рефератів: “З історії української соціал-демократії в Галичині”, “Про соціалізм”, “Завдання соціалістичної інтелігенції” та інші, які читали Л. Ганкевич, М. Ганкевич, А. Чернецький²⁸.

Особливо активно діяла “Робітничча громада” в Перемишлі, Дрогобичі, Львові. До складу ради товариства входили відомі колишні діячі УСДП: голова І. Жовнір, заступник голови П. Буняк, секретар І. Квасниця, касир О. Панас, члени В. Кубіцький, В. Темницький, І. Калинович, М. Гарасимець та ін.²⁹. У Тернополі серед членів “Робітничої громади” було багато представників УСРП, а також поодинокі

²⁵ Жерноклеєв О. Українська соціал-демократія в Галичині... – С. 84.

²⁶ Професійний вістник. – 1930. – Липень.

²⁷ Робітничий голос. – 1939. – С. 3.

²⁸ ЦДІАЛ України. – Ф. 309 (Наукове товариство ім. Т. Шевченка, м. Львів). – Оп. 1. – Спр. 2674 (Статут, списки членів, протоколи засідань робітничого товариства “Воля” у Львові, 1907–1921). – Арк. 13, 23, 27 зв.

²⁹ Вперед. – 1927. – 1 квітня.

члени УНДО³⁰. З ініціативи керівництва УСДП у 1920 р. при товаристві “Воля” у Львові діяла Школа суспільних наук³¹ із метою поширення соціалістичних ідей серед молоді, робітництва й інших суспільних верст.

Соціал-демократи значну увагу приділяли професійним організаціям, про що свідчать конференції та з’їзди УСДП. 10 січня 1920 р. у Львові відбулася перша професійна конференція українського робітництва, на яку прибули делегати з різних галицьких міст: Львова, Городка, Перемишля, Коломиї, Стрия, Станиславова, Мшани, Стебника. Основне питання конференції – створення українських професійних організацій³². Однак ця ідея так і не була реалізована. Соціал-демократ А. Чернецький згодом визнав: “Організацій не створено через перепони адміністративної влади, опір польського робітництва... та нужду серед самих українських робітників. Ті українські робітники, які залишилися ще в праці, остали і надалі у спільних польських професійних організаціях”³³. Однак реальною причиною було те, що УСДП перебувала то під впливом Комуністичної партії Східної Галичини (КПСГ) (з 1923 р. – Комуністичної партії Західної України (КПЗУ)), то під впливом Польської соціалістичної партії (ППС). Наприкінці 1920-х років, після відновлення УСДП, соціал-демократи відійшли від ідеї творення самостійних українських професійних організацій і виступали за єдність професійного руху (тобто спільного українського, польського, єврейського) в Польщі.

Зауважимо, що на початку 1920-х років УСДП співпрацювала з товариством українських ремісників, промисловців і торговців “Зоря” та іншими міщанськими організаціями. А. Чернецький відзначав: “Праця в товариствах «Воля» і «Зоря» ще якось ішла, але про нашу працю в професійних організаціях наші польські товариші з ППС не хотіли навіть чути... тільки в товаристві «Праця», де була українська більшість, ми зуміли затримати наші впливи”³⁴.

На початку 1920-х років у діяльності УСДП простежувався вплив комуністів, які вдало використовували легальні можливості партії й активно працювали в українських культурно-освітніх установах. На початку 1923 р. комуністи опанували діяльність філії “Просвіти” у Дрогобичі, головою якої обрано соціал-демократа Р. Скибінського. Під впливом КПЗУ певний час перебувала культурно-освітня організація “Воля”, а її члени зазнавали переслідування з боку поліції, зокрема деяких членів товариства (Я. Бабій, В. Крілик та ін.) звинувачували в комуністичній діяльності³⁵.

³⁰ Державний архів Тернопільської області (далі ДАТО). – Ф. 3 (Тернопільське повітове староство). – Оп. 1. – Спр. 318 (Регистрационный лист украинского товарищества “Роботныча громада” в Тернополе и сведения о членах этого товарищества, 1934–1937 гг.). – Арк. 1–2.

³¹ Вперед. – 1920. – 26 листопада.

³² Професійний вістник. – 1920. – 1 лютого.

³³ Діло. – 1936. – 29 листопада.

³⁴ Чернецький А. Спомини з мого життя... – С. 69.

³⁵ ДАЛО. – Ф. 271 (Дирекція поліції у м. Львові). – Оп. 1. – Спр. 124 (Агентурные донесения о распространении коммунистического влияния в украинской социал-демократической организации “Воля”, 1921). – Арк. 1–7.

Внаслідок переходу соціал-демократів на комуністичні позиції низка громадських організацій протягом 1920–1930-х років припинила діяльність. Упродовж 1924 р. ліквідовано товариство “Воля” у Львові, Перемишлі, Станіславові. У квітні 1937 р. поліція заборонила діяльність “Робітничої громади” в Долині, зважаючи на виявлені комуністичні тенденції.

КПЗУ великого впливу на українські громадські організації Галичини все ж не мала. Комуністи намагалися контролювати діяльність профспілок, професійних союзів, які створювали здебільшого з ініціативи членів партії. У цьому напрямі КПЗУ конкурувала з ППС³⁶. У 1925 р. на II З’їзді КПЗУ члени партії констатували, що “окремих українських профспілок насправді немає, але негативним явищем є відсутність українського робітництва в професійних організаціях”³⁷.

Структурним підрозділом КПЗУ була Комуністична спілка молоді Західної України, різномісна за національним складом. Організація займалася виховною діяльністю в дусі марксистсько-ленінського світогляду, пропагувала й очолювала страйкову боротьбу. Поодиноких прихильників комуністи мали не лише у профспілках, а й в інших організаціях.

У Галичині свої організації мала Українська соціалістично-радикальна партія (УСРП), зокрема товариство молоді “Каменярі” і Союз українських працюючих жінок “Жіноча громада”. У Львові на середину 1930-х років, як засвідчують архівні матеріали, членами останньої були не лише представниці УСРП, а й УСДП та УНДО³⁸, а на Тернопільщині організація перебувала під політичним впливом соціалістів-радикалів³⁹. Незначний вплив соціалісти-радикали мали на діяльність “Просвіти”, різних спортивних організацій тощо. Члени УСРП виступали за створення та діяльність самостійних українських профспілок. М. Стахів переконливо доводив, що “організація професійна мусить бути самостійна, а не спільна! Досвід передвоєнний і повоєнний рішучо говорить проти спільних організацій недержавного народу з державним, бо тоді та спільність свідомо або несвідомо

³⁶ Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). – Ф. 2 (Станіславське воєводське управління, м. Станіслав). – Оп. 1. – Спр. 1569. Списки професійних союзів Станіславського воєводства, 1938 г.). – Арк. 1–12, 70.

³⁷ Центральний державний архів громадських об’єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 6 (Центральний Комітет Компартії Західної України). – Оп. 1. – Спр. 170 (Тезиси по 2-му сьезду Коммунистической партии Западной Украины “Профсоюзные движения на территории Западной Украины и наши задачи”, 1925). – Арк. 16.

³⁸ ДАЛО. – Ф. 1 (Львівське воєводське правління). – Спр. 2418 (Українське товариство працюючих жінок “Жіноча громада” у Львові, 1934–1937). – Арк. 23.

³⁹ ДАТО. – Ф. 3. – Оп. 2. – Спр. 1155 (Устав и периодические сведения отделения украинского товарищества “Жиноча громада” в с. Голодышчу Великие Тернопольского повета о составе руководителей, 1936–1937 гг.). – Арк. 9; Спр. 1154 (Устав и периодические сведения отделения украинского товарищества “Жиноча громада” в с. Воробиевка Тернопольского повета о составе руководителей, 1936–1937 гг.). – Арк. 9; Спр. 1156. (Устав и периодические сведения отделения украинского товарищества “Жиноча громада” в с. Должанка Тернопольского повета о составе руководителей, 1936–1937 гг.). – Арк. 9; Спр. 1157. (Устав и периодические сведения отделения украинского товарищества “Жиноча громада” в с. Игрововица Тернопольского повета о составе руководителей, 1937–1938 гг.). – Арк. 9.

використовується для денационалізації і закріплення навіть матеріальних користей для пануючого народу”⁴⁰. Однак реальних кроків щодо створення самостійних професійних організацій соціалісти-радикали не зробили.

У середині 1920-х років активно поширювалися націоналістичні впливи. Під впливом українських націоналістичних партій перебували українські спортивні організації “Сокил”, “Пласт”, “Луг”, частково – господарське товариство “Сільський господар”⁴¹. Представники Української військової організації (УВО), Організації українських націоналістів (ОУН) співпрацювали з товариством українських греко-католицьких робітниць “Будучність”, створеним з ініціативи митрополита Андрія Шептицького, а основною його метою було виховання українок у націоналістичному дусі. На національний контекст організації вказує й той факт, що неодноразово її члени зазнавали переслідувань із боку поліції, яка не сприймала популяризації українських національних свят, ідеї незалежності України, стрілецьких пісень, виголошення рефератів на теми: “Хто ми?”, “На чийй землі живемо?”⁴².

Активну пропаганду ОУН проводила серед членів міщанського товариства “Сила”. У 1930-х роках члени організації перейняли керівну роль у товаристві. Громадсько-політичний діяч В. Макар у спогадах згадує, що П. Музика (член ОУН) керував товариством із метою “активізації його діяльності як фасадної організації для праці ОУН серед робітників”⁴³. Про пропагандивні впливи ОУН на товариство “Сила” також писав у спогадах учасник національно-визвольного руху О. Максимів: “За короткий час я познайомився з десятками молодих ідейних робітників, стрічався з ними при різних нагодах і була це для мене велика сатисфакція бачити як закріплюються в ній впливи ОУН”⁴⁴. Саме завдяки товариству “Сила” організація набула досвіду у відстоюванні соціальних прав українців. Активісти “Сили” перебували під пильним наглядом поліції, яка намагалася обмежити вплив нелегальних організацій на “силівців, часто відвідувала збори членів «Сили», проводила обшуки та забороняла проведення акції допомоги українським безробітним”⁴⁵.

Отже, в 20–30-ті роки ХХ ст. важливими складовими українського громадянського суспільства Галичини були політичні партії та громадські організації, чисельність яких із кожним роком збільшувалася. Українські політичні партії

⁴⁰ *Стахів М.* Проти хвиль... – С. 93.

⁴¹ ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 1549. (Информации поветовых староств о деятельности украинской националистической организации “Сельский господарь”. 1938 г.). – Арк. 11–12.

⁴² ДАЛО. – Ф. 108 (Львівське повітове управління державної поліції). – Оп. 1. – Спр. 446 (Информация Львовского воеводского и поветового управлений государственной полиции об организации и деятельности в 1930 г. украинского националистического христианского товарищества “Будущность”, руководимого митрополитом Шептицким, 1933 г.). – Арк. 1–8.

⁴³ *Макар В.* Спомини та роздуми... – С. 312.

⁴⁴ *Книш З.* Голос з підпілля. Розповідь Кривоноса... – С. 32.

⁴⁵ ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 1507. Переписка с Министерством Внутренних дел и поветовыми староствами о препятствие украинской организации “Сила” сбора средств для безработных. 1937 г. – Арк. 5–8.

створювали соціальні товариства, тісно співпрацювали з тодішніми громадськими організаціями й ідеологічно впливали на їхню роботу з метою активізації діяльності, розширення своєї соціальної бази.

Понад чверть тогочасного громадського руху становили товариства, які функціонували як складові політичних партій, зокрема структурними одиницями УСДП були культурно-освітнє товариство “Воля”, “Робітнича громада”; КПЗУ – Комуністична спілка молоді Західної України, профспілки; а під впливом УСРП перебували “Каменярі” та “Жіночі громади”. У 1930-х роках націоналісти мали значний вплив на діяльність робітничих товариств “Сила”, “Будучність”, спортивних організацій “Луг”, “Сокіл”, “Пласт”. Значну роль в об’єднанні українців відіграло УНДО, яке тісно співпрацювало з “Просвітою”, “Рідною школою”, “Сільським господарем”, Ревізійним союзом українських кооперативів (РСУК) та іншими громадськими організаціями Галичини.